

їх використання сприяє створенню настановки на творчий підхід, тобто на творчу діяльність; формуються та розвиваються творчі здібності учнів, підвищується ефективність творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: Уч. пособ. для студ. высш. уч. завед. – М.: Академия, 2002. – 320 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 356 с.
3. Гурова Л.Л. Когнитивно-личностные характеристики творческого мышления в структуре общей одаренности // Вопросы психологии. – 1991. – № 6. – С. 14 – 20.
4. Джевечка А.В. Соотношение учебных интересов учащихся старших классов с особенностями их памяти и мышления Автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07. – К., 1981. – 19 с.
5. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования. – М.: Наука, 1966. – 451 с.
6. Чашечникова О.С. Вияв когнітивного стилю учня в процесі навчання математики // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжн. зб. наук. робіт. – Дон.: ДонНУ, 2008. – Вип. 29. – С. 104 – 109.
7. Чашечникова О.С. Врахування домінуючих репрезентативних систем як одна з умов розвитку творчого мислення учнів при навчанні математики // Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти. – К., 2005. – С. 445 – 450.
8. Чашечникова О.С. Проблема взаємопов'язаності процесів формування і розвитку творчих здібностей старшокласників і майбутніх вчителів математики // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжн. зб. наук. робіт. – Дон.: ДонНУ, 2002. – Вип. 18. – С. 19 – 33.
9. Чашечникова О.С. Створення творчого середовища у процесі навчання математики з метою формування готовності до творчості // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжн. зб. наук. робіт. – Дон.: ДонНУ, 2005. – Вип. 24. – С. 169 – 174.
10. Чашечникова О.С., Чашечникова Л.Г. Психолого-педагогічні передумови розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання математики. Один з аспектів // Особистісно-орієнтоване навчання математики: сьогодення і перспективи: Матер. III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 8 – 9 квітня 2008 р. – Полтава, 2008. – С. 47 – 48.

УДК 371.214.46:51

І.В. Шищенко
*Сумський державний
педагогічний університет*

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ПОШУКОВОЇ АКТИВНОСТІ В УЧНІВ КЛАСІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

У статті розглянуто різні підходи до визначення поняття «пошукова активність» у психолого-педагогічній літературі, виділено основні його ознаки, показники сформованості пошукової активності у процесі навчання.

В статье рассмотрены разные подходы к определению понятия «поисковая активность» в психолого-педагогической литературе, выделены основные его признаки, показатели сформированности поисковой активности в процессе обучения.

In the article different approaches to determination of concept of «searching activity» in pedagogical literature are considered; the basic characteristics of this concept, indexes of formed searching activity in the process of studies are highlighted.

Постановка проблеми. Стратегічні напрями модернізації освіти України визначаються як об'єктивними тенденціями загальносвітового розвитку, так і тісно пов'язаними з ними внутрішньодержавними процесами. У зв'язку з переходом старшої школи до профільного навчання постає завдання реалізації профільного навчання математики відповідно до вимог профілізації навчання. Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, орієнтують сучасну освіту на розвиток особи, здатної самостійно навчатися, оволодівати новою інформацією. У контексті вищезазначеного особливої актуальності набуває проблема формування і розвитку пошукової активності у школярів, їх самостійності, творчих здібностей у процесі навчання математики, особливо учнів класів гуманітарного профілю.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів старшого шкільного віку перебуває у колі наукових інтересів вітчизняних і зарубіжних дослідників (Д.М. Богоявленська, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, Г.С. Костюк, В.О. Крутецький, С.Л. Рубінштейн, І.С. Якиманська; А.М. Алексюк, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов, В.А. Онищук, В.Ф. Паламарчук, Г.І. Щукіна; Г.П. Бевз, М.І. Бурда, О.С. Дубинчук, М.І. Жалдак, П.М. Ерднієв, Ю.М. Колягін, В.Н. Осинська, О.І. Скафа, З.І. Слєпкань, О.С. Чашечникова) [1; 4; 10; 13; 14]. Вирішення питання про розвиток пошукової діяльності у школярів різноаспектно розглядається у численних публікаціях В. Алфімова, О. Губенка, Л. Ковбасенко, Ю. Колягіна, О. Микитюка, В. Моляко, І. Нікітіної, В. Паламарчук, В. Ротенберга, О. Савенкова, А. Сологуба, Ю. Тамберга [10; 13]. Дедалі більшу увагу розвитку активності у тих, хто навчається, приділяють у зв'язку з підготовкою творчої особистості під час навчальної діяльності. Математична освіта як процес і як результат є основою для формування математичних, інтелектуальних, творчих здібностей, самостійності, активності у розв'язуванні завдань. У такому контексті малорозробленим є питання про формування та розвиток пошукової активності в учнів, які обрали гуманітарний профіль навчання.

Мета статті – розглянути різні підходи до визначення поняття «пошукова активність» у психолого-педагогічній літературі та виділити основні

його ознаки в контексті дослідження.

Виклад основного матеріалу. Поняття «активність» досліджується в різних аспектах. Термін «активність» походить від латинського «*activus*», що означає «діяльний», «енергійний», «ініціативний». Визначається, що активність – це: 1) властивість організму і психіки, що залежить від зовнішніх та внутрішніх потреб; 2) властивість особистості, яка виявляється в діяльному ініціативному ставленні до навколишнього світу та самого себе [8, 21]. Існуючі підходи до розробки проблеми активності як психолого-педагогічної категорії можна класифікувати як діяльнісний та особистісний. У першому активність характеризується в контексті діяльності, у другому – як якість особистості.

На сьогодні у психології існують різні за своїм характером систематизації активності:

- за типом: фізіологічна, психічна, психофізіологічна, соціальна;
- за формою: пізнання, праця, спілкування (Б. Ананьєв); ціннісно-орієнтаційна, перетворювальна, комунікативна, художня, творча (М. Каган); практична і когнітивна (А. Грачов); технічна і наукова (Є. Кузьміна);
- за видами: біологічна, соціальна, інтелектуальна, пізнавальна; споглядання і творчість (А. Брушлинський).

Під активністю у навчанні розуміють дидактичний принцип, що вимагає від педагога такої організації навчання, яка сприяє вихованню в учнів ініціативності, самостійності, свідомості і міцному засвоєнню навчального матеріалу, оволодінню вміннями вчитися [8, 21].

Розгляд різних підходів до проблеми визначення поняття «пошукова активність» у психології та педагогіці дозволив з'ясувати, що на сьогодні існують різноманітні за своїм характером погляди щодо цього поняття. У психолого-педагогічній літературі [2; 5] нами зафіксовано розуміння активності особистості як прояву потреби її життєвих сил. У зв'язку з цим активність особистості вважається і передумовою, і результатом її розвитку. Фіксуються три рівні активності:

- репродуктивно-наслідувальна активність (досвід діяльності накопичується через досвід іншого);
- пошукова активність (прийняти задачу і власноруч знайти шляхи її розв'язання);

– творча активність (показниками є новизна, оригінальність, відхід від шаблону тощо).

За наведеною структурою пошукова активність виокремлюється як рівень активності особистості.

Продовжуючи огляд зазначеного підходу до визначення пошукової активності, звертаємось до досліджень навчально-пізнавальної активності [4; 6]. У цих публікаціях узагальнено різні погляди щодо визначення компонентного складу навчально-пізнавальної активності та встановлено, що у своєму розвитку навчально-пізнавальна активність проходить ряд рівнів: репродуктивний, пошуковий і творчий. Отже, пошукова активність розуміється як рівень активності, у тому числі навчально-пізнавальної, що передбачає такий ступінь самостійності учня, який дозволяє йому зрозуміти задачу та відшукати засоби її розв'язання, самостійно застосувати відомі знання в інших умовах.

Пошукова активність особистості у психолого-педагогічній літературі [1; 3; 9] вивчається у зв'язку з дослідженнями її творчого потенціалу. Серед результатів досліджень відзначається [3], що формування і розвиток пошукової активності особистості сприяє розвитку високого рівня її творчої активності, оскільки забезпечує постійну спрямованість особистості на подальшу пізнавальну і творчу діяльність. З цієї позиції пошукова активність розглядається як компонент змістовно-операційного рівня розвитку творчої активності особистості, формування якого є дієвим засобом якісних змін у рівнях розвитку творчої активності учнів.

Наведену думку спростовують дослідження А.В. Петровського [9]. Учений увів принцип надситуативної активності для характеристики механізму творчої активності: утверджується здібність суб'єкта підноситись над рівнем вимог задачі, тобто ставити завдання, вищі за вимоги вихідної задачі. Отже, творча активність розуміється А.В. Петровським як надмірна щодо стимулу діяльність, яка характеризується самостійністю вибору об'єкта мислення, виходом за межі ситуації, перетворенням завдання і стимулу, іншими словами, творча активність є пошуковою активністю. Відзначимо, що Д.Б. Богоявленська [1] теж визначає творчість як ситуативно-нестимульовану активність, що проявляється у прагненні вийти за межі наперед заданої проблеми.

У дослідженні [12] під час визначення поняття «пошукова активність» виходять з уявлення про те, що головним у навчальній діяльності є момент

постановки нової навчальної задачі – ситуації, коли діти переконуються, що відомі їм способи діяльності не приводять до розв'язання практичної задачі, а нових способів діяльності ще немає, їх треба знайти. Саме ця ситуація змушує дитину піти на ризик: спробувати щось нове, неперевірене, ніким не санкціоноване. Тут є цінним будь-який здогад, спостереження, питання, зауваження – усе, що допомагає подолати стереотип колишнього способу дії та мислення і при цьому знайти відсутні, що залишаються поза увагою, орієнтири майбутньої дії. Передбачається, що кожна (успішна чи ні) дія дитини, спрямована на пошук нового способу дії, в ситуації навчального завдання характеризує залучення до навчальної діяльності. Таким чином, пошукова активність розглядається як діяльність, спрямована на пошук нового способу дій, але не пов'язується, на відміну від вищезазначеного підходу, з поняттям «творчість». Пошукова активність розуміється як показник різних аспектів діяльності дитини на уроці і прямо співвідноситься з якістю «бути суб'єктом навчальної діяльності».

Цікавим є підхід американського психофізіолога М. Селінгмана до визначення пошукової активності як фактора, антагоністичного до навченої безпорадності [5]. Це – психічний фактор, що ззовні виражається як відмова від пошуку у певних проблемних ситуаціях. Визначення пов'язане з тим, що відмова від пошуку не притаманна людині спочатку, а може здобуватися у результаті різноманітного негативного досвіду. Так, у дитинстві недолік емоційного спілкування з дорослими може привести до навченої емоційної безпорадності, що на наступному етапі призводить до затримки розвитку емоційно-вольової сфери і, як наслідок, до відставання в розвитку мотиваційної сфери, навичок спілкування і навіть мови.

З урахуванням вищезазначених положень ми вважаємо, що найбільш повне тлумачення поняття «пошукова активність» подає В.С. Ротенберг: «Діяльність, спрямована чи на зміну неприйнятної ситуації, чи на зміну свого ставлення до неї, чи на збереження сприятливої ситуації всупереч дії загрозливих їй факторів і обставин, якщо немає визначеного прогнозу результатів такої активності, але за постійного обліку проміжних результатів у процесі самої діяльності» [11, 12].

У своїх працях В.С. Ротенберг указує на спадковість як фактор, що зумовлює пошукову активність особистості, проте основний вплив на її

формування і розвиток справляють виховання і навчання. Крім вищезазначеного означення, пошукову активність можна розглядати як особливу якість особистості, яка виявляється у діяльному ініціативному ставленні до розв'язування особистісно значущих проблем з урахуванням раціональності кожного етапу розв'язання.

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що підходи до пошукової активності як діяльності та як риси особистості слід розглядати у діалектичній єдності, як складний і динамічний процес.

Звичайно, що завдання розвитку пошукової активності у школярів є важливим, для цього необхідно максимально використовувати можливості навчання математики. Учні мають із захопленням і на основі активних власних зусиль знаходити й аналізувати умови завдань, робити узагальнення та маленькі відкриття й розвивати свої пізнавальні здібності, але водночас необхідно забезпечувати послідовність, систематичність, міцність, доступність навчання, правильне співвідношення колективної та індивідуальної роботи.

Під пошуковою активністю під час навчання математики ми розуміємо спроможність особистості до діяльності з розв'язання пошукових, нестандартних, творчих завдань, до свідомої регуляції процесу, характеру, способу реалізації, продукту цієї діяльності та власних якостей, необхідних для її реалізації.

Разом з тим ми не можемо заперечити взаємозв'язок понять «пошукова активність» і «творча активність» розкритий у працях [1; 3; 9]. Але на відміну від вищезазначених підходів, розуміємо творчу активність як вищий рівень розвитку пошукової активності, як основну рису, що характеризує пошукову активність особистості.

За О.С. Чашечниковою творча активність – здатність самостійно працювати, використовуючи власний потенціал для творчої роботи; творче натхнення, що базується на високому рівні зацікавленості. До творчої активності включаються компоненти: творча ініціатива (зацікавленість, бажання працювати), здатність до самоорганізації (високий рівень розвитку рефлексії), здатність до самомотивації, здатність до мобілізації власних творчих можливостей [15].

Формування та розвиток пошукової активності в учнів під час навчання математики зумовлює потребу в уведенні поняття «пошукова задача». Погоджуючись з Ю.М. Колягінін [10], вважаємо пошуковою таку задачу, для

якої учні не знають заздалегідь ні способу розв'язування, ні того, на який навчальний матеріал воно спирається. На відміну від пошукових, ми вважаємо задачу стандартною, якщо її розв'язання вимагає від учнів застосувати певний відомий їм алгоритм чи скористатися висновком за аналогією. Учні під час розв'язування пошукових задач мають здійснити пошук плану розв'язання задачі з обов'язковим урахуванням раціональності запропонованого способу; установити, який теоретичний матеріал дає підказку до певного розв'язку. Система пошукових задач сприятиме формуванню та розвитку таких ознак пошукової активності в учня як здібність до пошуку шляхів досягнення мети, до знаходження найбільш корисної інформації, вияву явних і неявних зв'язків, до знаходження й оцінювання всіх можливих варіантів, що містяться в умові, різних способів розв'язування і вибору з них найбільш раціонального з обґрунтуванням вибору, переносити набутий досвід у змінені і нові умови [14]. Пошукові задачі також можуть використовуватися для вступу у вивчення нової теми, самостійного встановлення школярами якого-небудь факту, що підлягає вивченню, для його ілюстрації, більш глибокого засвоєння теоретичного матеріалу.

Необхідним початковим етапом розгортання пошукової активності є постановка перед учнями навчального завдання, що вимагає від них нового аналізу ситуації дії, нового її розуміння. Якщо вчителеві вдалося поставити перед учнями навчальне завдання, то його подальші зусилля повинні бути спрямовані на організацію його вирішення, тобто на організацію власне пошукової діяльності. Учитель повинен залучитися до пошукової діяльності учнів й організувати її «зсередини». Дві умови: по-перше, учитель повинен стати реальним учасником пошуку, а не його керівником; по-друге, він не повинен нав'язувати учням «правильний» шлях розв'язання.

Нарешті, коли завдання розв'язане, вчителеві належить організувати оцінку знайденого розв'язку. Постановка навчального завдання, його спільне з учнями розв'язання, організація оцінки знайденого способу дій – три складові розгортання пошукової активності. Учитель та учень здійснюють спільний пошук, який набуває характеру спільно-розподіленої діяльності.

Залучатись до спільної з учнем навчально-пошукової діяльності, учитель спрямовує її, спираючись на прогностичну оцінку можливостей учня, відповідно до якої він перебудовує умови навчального завдання на кожному етапі його розв'язування. Стиль навчальної співпраці може варіюватися в

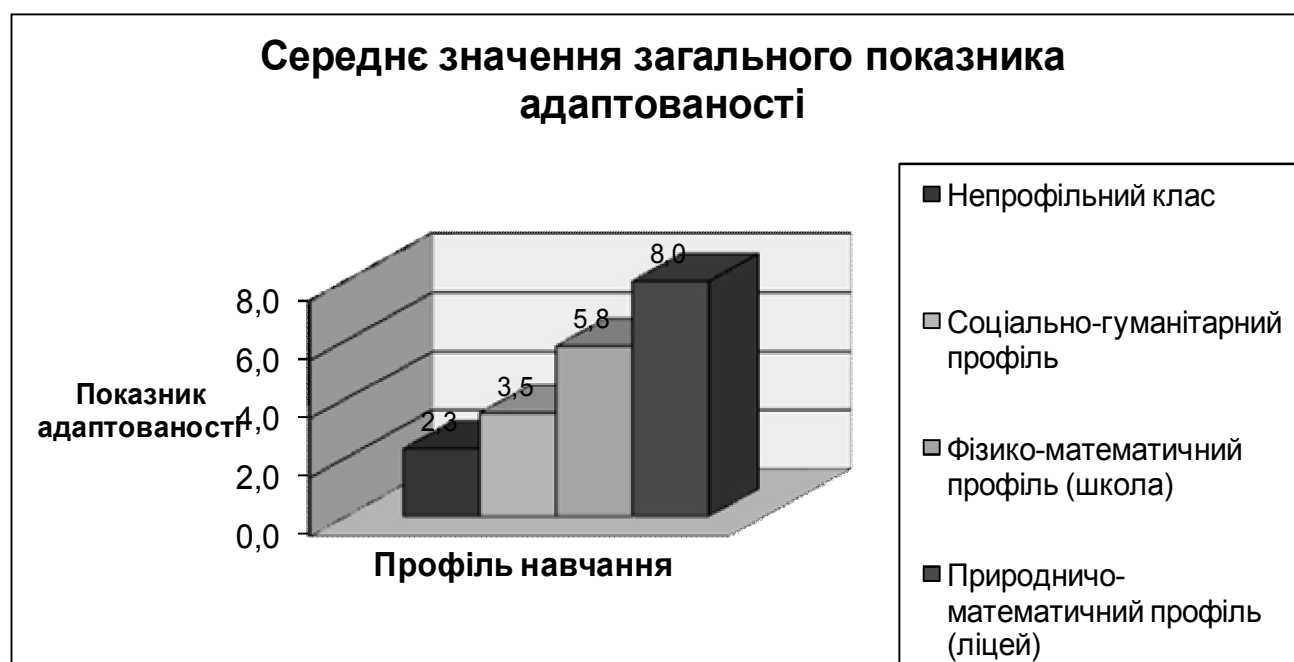
достатньо широких межах, але суть його завжди залишається однією: учитель не веде учня за собою, а лише допомагає йому визначити чергову мету і відшукати оптимальний шлях до неї [7].

Задоволення від процесу подолання перешкоди може стати могутнім стимулом до пошуку, але для цього потрібно, щоб дитина відчула смак подолання. А для цього задачі повинні бути не занадто легкі і не занадто складні. «На кожному етапі розвитку вони повинні ледь-ледь перевершувати наявні можливості дитини, змушуючи її для досягнення успіху, увесь час немовби «ставати навшпиньки». І заохочуватися повинен не стільки кінцевий результат, скільки готовність не відступати у випадку невдачі, усе починати спочатку, відшукувати все нові способи розв'язання проблеми, нехай навіть недостатньо ефективні» [13].

Дослідники серед показників рівня розвитку пошукової активності в учнів [3; 5; 11], крім сформованості вищезазначених здібностей, виокремлюють адаптацію особистості як формування стійкої системи цінностей, що є внутрішніми регуляторами творчої поведінки, оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями, необхідними у житті, здатністю до самоорганізації і самоконтролю власної творчої діяльності. Адаптація до навколишнього середовища вимагає формування повноцінної пошукової активності. Враховуючи вищесказане, ми у 2006 – 2007 рр. провели вивчення рівня загальної адаптованості до навколишнього середовища (за тестом-опитувальником К. Роджерса) учнів загальноосвітньої школи № 24 та Сумського ліцею СумДПУ ім. А.С.Макаренка залежно від обраного профілю навчання. У проведеному дослідженні брали участь 76 учнів. Були отримані такі результати.

Таблиця 1

Профіль навчання	Середнє значення загального показника адаптованості
Універсальний профіль	2,3
Соціально-гуманітарний профіль	3,5
Фізико-математичний профіль (школа)	5,8
Природничо-математичний профіль (ліцей)	8

Більш сприятливий перебіг адаптаційних реакцій спостерігається у ліцеїстів природничо-математичного профілю навчання, а ось середнє значення загального показника адаптованості для ліцеїстів соціально-гуманітарного профілю створює потребу в розвитку учнів гуманітарних класів адаптаційних реакцій, одним зі шляхів якого є формування і розвиток пошукової активності.

Навчання математики відіграє особливу роль у формуванні і розвитку пошукової активності в учнів, є потужним засобом розвитку якостей творчої особистості. Розвивальний потенціал цього навчального предмета має бути використаний у процесі роботи з учнями класів гуманітарного профілю.

Дослідження О.С. Чашечникової [13] довели, що учні, які навчаються у класах гуманітарного профілю, відрізняються особливостями: домінування наочно-образного мислення; краще сприйняття матеріалу, який подано в описовій формі; краще сприйняття не основної ідеї та узагальненого висновку, а другорядного матеріалу; посилений інтерес до прикладних аспектів використання математики; більш розвинена фантазія, прояв емоцій більш яскравий. Це зумовлює доцільність таких вимог до підбору завдань, у тому числі пошукових, з математики для роботи у класах гуманітарного профілю: спрямованість на розвиток інтересу в учнів до навчання математики; відповідність системі знань та вмінь, передбачених програмою, тобто доступність; урахування рівнів розвитку творчого мислення учнів; яскрава та

природна ілюстрація практичної значущості матеріалу. Досить цікавими для учнів гуманітарного профілю є задачі, специфіка розв'язування яких залежить від певних нюансів, що потребують розгляду різноманітних способів розв'язування [13].

Висновки. Розгляд різних підходів до проблеми визначення поняття «пошукова активність» у психології та педагогіці засвідчив багатоманітність думок щодо цього поняття. Формування пошукової активності може забезпечити не лише підвищення якості загальноосвітньої підготовки учнів гуманітарних класів, покращання процесу засвоєння знань, але й становлення учня як активного суб'єкта діяльності, зокрема навчально-пізнавальної. Сформовані у процесі навчання математики ознаки пошукової активності є необхідними людині для освоєння нових галузей знань, полегшення адаптації до економічних та соціальних змін у суспільстві. Ці якості однаково потрібні як учням з математичною спрямованістю інтересів, так і тим, кого більше цікавлять дисципліни гуманітарного циклу. Формування і розвиток пошукової активності в учнів у навчально-виховному процесі відбувається завдяки системі форм, методів, прийомів та засобів навчання, тобто залежить від багатьох факторів, і має велике значення для засвоєння матеріалу, який вивчається. Засобами шкільної математики вони формуються на основі чіткого засвоєння математичних понять, прийомів математичних доведень, навичок установлення логічних зв'язків.

Подальшого дослідження потребує питання уточнення компонентів пошукової активності та з'ясування можливостей математики як навчального предмета для формування та розвитку пошукової активності в учнів класів гуманітарного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002. – 320 с.
2. Волянчук Н. Феноменологія суб'єктної активності // Соціальна психологія. – 2004. – № 3. – С. 97 – 109.
3. Гаврилюк В.Ю. Творча активність старшокласників // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – К., 2005. – Вип. 8. – С. 95 – 100.
4. Дубинчук Е.С. Активизация познавательной деятельности учащихся средних профессионально-технических училищ в процессе обучения математике. – К.: Вища школа, 1987. – 101 с.
5. Земляков А.Н. Психодидактические аспекты углубленного изучения математики в старших классах общеобразовательной средней школы [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: www.shevkin.ru/?action=Page&ID=376. – Загол. з екрана. – Мова рос.

6. Лузан П.Г. Активізація навчання студентів. – К.: Ред.-вид. відділ Наук.-метод. центру аграрної освіти, 1999. – 216 с.

7. Недодатко Н. Технологія формування дослідницьких умінь школяра. // Рідна школа. – 2002. – № 6. – С. 21 – 23.

8. Педагогічний словник [Ред.-упоряд. М.Д. Ярмаченко] – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.

9. Петровский А.В. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.

10. Поисковые задачи по математике (4 – 5 классы) / [Упоряд.: Ю.М. Колягин]. – М.: Просвещение, 1979. – 95 с.

11. Ротенберг В.С., Бондаренко С.М. Мозг. Обучение. Здоровье. – М.: Просвещение, 1989. – 239 с.

12. Цукерман Г.А. Опыт типологического анализа младших школьников как субъектов учебной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.portalus.ru/modules/psychology/. – Загол. з екрана. – Мова рос.

13. Чашечникова О.С., Карлаш О.В. Підвищення ефективності розвитку творчої особистості учнів класів гуманітарного профілю під час навчання математики // Педагогічні науки. – Суми: СумДПУ, 2006. – С. 219 – 228.

14. Чашечникова О.С. Развитие математических способностей учнів основной школы: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1997. – 22 с.

15. Чашечникова О.С. Система компонентів творчого мислення, що можуть діагностуватися в процесі навчання математики // Дидактика математики: проблеми і дослідження. – 2004. – Вип. 22. – С. 81 – 87.

УДК 371.214.46: 94 (477): 908 (477)

О.В. Шрамченко

Сумський державний

педагогічний університет

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЄЗНАВЧОЇ СКЛАДОВОЇ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті розкриваються дидактичні та виховні можливості краєзнавчої складової у викладанні історії України у школі. Обґрунтовується важливість практичної реалізації навчально-виховного потенціалу краєзнавчих матеріалів у навчанні вітчизняної історії.

В статье раскрываются дидактические и воспитательные возможности краеведческой составной в преподавании истории Украины в школе. Обосновывается важность практической реализации учебно-воспитательного потенциала краеведческих материалов в изучении отечественной истории.

In the article didactic and educational possibilities of regional constituent in teaching history of Ukraine at school are revealed. The importance of practical realization of educational potential of regional materials in the studies of native history is proved.

Постановка проблеми. Перспективи розвитку українського суспільства потребують чіткого усвідомлення педагогами пріоритетів і цінностей особистісного становлення учнівської молоді. На сьогодні визначені основні